

19.11.2020

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö 10.11.2020 hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta STM162:00/2020*Taustaa*

Esityksessä ehdotetaan väliaikaista tartuntatautilainmuutosta. Kyseessä on Suomeen saapuvia henkilöitä koskeva karanteeni, joka määräytyisi lähtömaan perusteella. Ehdotettu sääntely koskisi vain maita ja alueita, joilta matkustamisen Suomeen voidaan kulloinkin perustellusti katsoa muodostavan niin korkean riskin covid-19-taudin leviämiseksi Suomessa, että karanteeniin määrääminen voi olla taudin leviämisen estämiseksi välttämätöntä. Jos henkilöllä olisi lääkärin antama todistus sairastetusta mutta parantuneesta covid-19-taudista tai todistus saadusta covid-19-rokotuksesta, häntä ei voitaisi asettaa karanteeniin. Karanteenista päätettäessä voitaisiin ottaa huomioon henkilölle covid-19-taudin toteamiseksi tehdyn testin negatiivinen tulos sekä henkilön Suomessa oleskelun kesto. Tartuntatautilaissa säädettäisiin myös poikkeusryhmistä, joihin kuuluvia ei voitaisi asettaa karanteeniin ehdotetun säännöksen perusteella. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin maat ja alueet, joilta tulevia ehdotettu karanteeni koskisi. Lisäksi säädettäisiin poliisilta, Puolustusvoimilta, Rajavartiolaitokselta ja Tullilta saatavasta virka-avusta.

Valtiovarainministeriön (VM) lausunto

Valtiovarainministeriö katsoo, että esityksen tavoitteet (väestön suojaaminen ja covid-19-taudin leviämisen estämiseen pyrkiminen) ovat kannatettavia ja on taroituksenmukaista tehdä toimenpiteitä niiden edistämiseksi.

Kunnan ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaavan lääkärin toimivaltuudesta päättää karanteenista säädetään tartuntatautilain voimassa olevassa 60 §:ssä. Edellytyksenä on, että yleisvaarallisen tartuntataudin tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin leviämisen vaara on ilmeinen eikä taudin leviämistä voida muulla tavoin estää. Myöskään ehdotettu uusi sääntely ei velvoittaisi karanteenimääräyksen antamiseen tiettyjen edellytysten täytyessä, vaan kyse olisi tapauskohtaisesta harkinnasta.

Lakiehdotuksen mukaan kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän virkasuhteinen tartuntataudeista vastaava lääkäri voisi tehdä päätöksen henkilön määräämisestä karanteeniin enintään 10 vuorokaudeksi, jos henkilö saapuu Suomeen maasta tai muulta alueelta, jossa covid-19-taudin ilmaantuvuus on kaksinkertainen Suomeen verrattuna ja väestössä tartuttavien osuuden voidaan arvioida olevan vähintään yksi tuhannesta. Lisäksi edellytetään, että karanteeniin määrääminen on välttämätöntä covid-19-taudin leviämisen estämiseksi.

Esityksen perusteella jää jossain määrin epäselväksi, minkälaisia muutoksia lakiehdotukset käytännössä toisivat nykytilaan nähden, ottaen huomioon lakiin jo nykyisin sisältyvät karanteenia koskevat toimivaltuudet. Koronavirukseen liittyvästä karanteenista olisi edelleen mahdollista päättää myös lain 60 §:n nojalla. VM toteaa, että ehdotettujen uusien säännösten ja lain 60 §:n välinen suhde olisi hyvä kuvata selkeästi esityksessä.

Jos Helsinki-Vantaan lentoasemalla olisi tartuntatautilääkäri arvioimassa testitodistuksia ja tekemässä karanteenipäätöksiä, se edellyttäisi nykyamatkustajamäärillä (arviolta noin 1200-1500 matkustajaa vuorokaudessa maista, joita rajoitukset koskevat) 1-3 lääkärin paikallaoloa 2-3 vuorossa, jotta vältettäisiin jonoutuminen ruuhkahuippuina. Tämä tarkoittaisi, että noin 10 lääkärinä hoitaisi päätyönään pelkkää lentoasemaa.

VM toteaa, että resurssien kohdentamispäätökset (priorisointi) on tehtävä harkitusti. Vaikka taudin ilmaantuvuus Suomessa on noussut, valtaosa uusista tartunnoista oli edelleen peräisin kotimaasta ja vain pieni osa (alle 5 prosenttia) ulkomailta. Vaikka ulkomailta saaduissa tartunnoissakin on ollut nousua, VM ei pidä tarkoituksenmukaisena ehdotettua resurssilisäystä rajavalvontaan. Tiukan työkuorman alla työskenteleviä infektiolääkäreitä ei pitäisi siirtää paikan päälle tekemään karanteenipäätöksiä. Etenkin, kun kyseessä on olosuhteista johtuva geneerinen päätös, ei yksilöllinen hoitopäätös. Lääkäriliiton mukaan Suomessa on 112 työikäistä infektiolääkärinä, resurssi on hyvin rajallinen. Sen lisäksi maahantulo-kohteissa oleva lääkäri ei pysty henkilön lähtömaan perusteella arvioimaan mahdollista tartuttamisriskiä sen paremmin kuin sen tekisi keskitetty toiminto. Oireisten tunnistaminen ei edellytä lääkärin paikalla oloa. Kuten luonnoksessa todetaan, rajatarkastuksiin tarvittava terveydenhuollon henkilöstöresurssi on poissa muusta terveydenhuollon työstä, mikä saattaa edelleen lisätä ja pahentaa epidemian vuoksi jo kehittyneitä hoito- ja palveluvelkaa. Etenkin, jos työvoimaa tarvitaan päivystysaikana tai ympärivuorokautisesti.

VM toteaa, että jatkotyössä tulisi arvioida, voidaanko väliaikaisesti mahdollistaa koordinoitujen karanteenipäätösten teko. Samoin pitäisi arvioida, voisiko tehtävän hoitaa jokin toinen ammattiryhmä tai miten hyödynnettäisiin saatavilla/kehitteillä olevaa teknologiaa. Esimerkiksi HUS kehittää puhelimissa toimivaa sovellusta, joka ohjeistaa matkustajia testauksen suhteen ja joka voidaan ottaa käyttöön jo lähtömaassa. Sovellukseen liittyy kysely, jonka avulla voidaan tunnistaa oireiset. Sovelluksesta saatava informaatio voitaisiin ohjata karanteenipäätöksiä tekevään keskitettyyn yksikköön karanteenipäätösten pohjaksi.

VM katsoo, että esityksessä tulisi kokonaisuudessaan kiinnittää erityistä huomiota hallinnollisten menettelyjen sujuvuuteen. Esimerkiksi karanteenin lopettamiseen liittyviä menettelyjä tulisi vielä sujuvoittaa esitysluonnokseen nähden. Esityksessä tulisi myös tehdä selkoa siitä, kuinka määritetään, minkä kunnan tartuntatautiviranomainen tekee päätöksen karanteeniin määräämisestä ja karanteenin lopettamisesta. Epäselvää on myös, mikä kunta tekee päätökset koskien henkilöitä, joilla ei ole kotikuntaa Suomessa.

HE-luonnoksessa esitetään myös, että tartuntatautilain 60 c §:ssä säädettäisiin, että poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien ohella myös Tulli voisi pyynnöstä antaa virka-apua kunnan ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntatautien vastustamistyöstä vastaavalle viranomaiselle, sille säädetyin lain 60 a §:n 1

momentissa tarkoitetun tehtävän hoitamiseksi, jos se ei vaaranna virka-apua antavalle viranomaiselle säädettyjen muiden tärkeiden tehtävien hoitamista. 60 a §:n 1 momentissa tarkoitetussa tehtävässä on kyse Suomeen saapuvan henkilön karanteeniin asettamisesta momentissa tarkoitetuissa tapauksissa. Virka-apua tarvittaisiin perusteluiden mukaan asiakasvirtojen erittelyyn.

HE-luonnoksessa todetaan, että Tullin virka-apuna antamien tehtävien määrää ja vaikutuksia on tässä vaiheessa vaikea arvioida. Virka-avun antamisen katsotaan saattavan edellyttää Tullissa resurssien uudelleen kohdentamista eri tullitoimi-paikkojen välillä. Virka-avun antamisen edellytyksenä kuitenkin olisi, että se ei saa vaarantaa viranomaiselle säädettyjen muiden tärkeiden tehtävien hoitamista. Samanlainen edellytys on myös tullilain 100 §:ssä, jossa säädetään, että Tulli voi sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään antaa virka-apua toiselle viranomaiselle sen laissa säädetyn valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi. Sanamuotonsa perusteella tullilain 100 § ei soveltuisi tartuntatautilakiin ehdotettavavan 60 c §:n mukaisen virka-avun antamiseen, joten ehdotettu säännös olisi tarpeen, jotta Tulli voi tuota virka-apua antaa.

VM katsoo, että vaikka virka-aputehtävien määrä ei ole arvioitavissa, voidaan virka-aputehtävä Tullin tärkeiden tehtävien hoitamista koskevan rajauksen perusteella ehdotetulla tavalla säätää. Tullin kykyyn antaa riittävää virka-apua sisärajan rajanylityspaikoilla vaikuttaa merkittävästi, jos sisärajatarkastuksista luovutaan ja Tulli jää sisärajan ylityspaikoille ainoaksi läsnä olevaksi viranomaiseksi. Virka-apua tulee käytännössä voida tällaisessakin tilanteessa saada myös muilta lakiehdotuksen tarkoittamilta virka-apuviranomaiselta kuin Tullilta.

HE-luonnoksen sivulla 18 sanotaan, että Tullin ”toimivalta EU:n ulkorajoilla suoritettavaan valvontaan perustuu suoraan EU:n tullilainsäädäntöön”. Oikeampaa olisi sanoa, että toimivalta perustuu sekä kansalliseen että EU:n tullilainsäädäntöön.

Luonnoksen mukaan poliisin, Rajavartiolaitoksen, Puolustusvoimien ja Tullin apua voitaisiin pyytää muun muassa todistusten tarkastamiseen, henkilöiden ohjaamiseen ja neuvontaan rajanylityspaikoilla. Myös näiden toimintojen osalta resurssintarve on merkittävä, esimerkiksi Rajavartiolaitokselta on saatu viitteellistä tietoa, että kolmiviikkojaksossa saatettaisiin tarvita 150-500 henkeä. Valtion viranomaisilla kuten poliisi, ei ole olemassa henkilöstöresursseja tai muita resursseja näin mittavaan toimintaan. Toiminnan edellytyksenä on joko tehtävien priorisointi tain selkeä lisärahoitus. Esityksestä ei myöskään käy ilmi, olisiko virka-apu maksullista.

VM toteaa lisäksi, että esityksen vaikutuksia kuntien toimintaan ja talouteen tulisi pyrkiä arvioimaan esitysluonnosta tarkemmin, tähän liittyvistä epävarmuuksista huolimatta. Vaikutusarvioissa olisi hyödyllistä tuoda esille kootusti, mihin kuntiin tai sairaanhoitopiireihin vaikutukset kohdistuvat (rajanylityspaikat), mistä eri osatekijöistä kustannukset koostuvat ja mikä näiden vaikutusten suuruusluokan arvioidaan olevan. Vaikutusarvioinnissa tulisi viranomaisiin kohdistuvien vaikutusten ohella kuvata vaikutukset myös muihin rajanylityspaikkojen terveysturvallisuuden toimeenpanoon osallistuviin toimijoihin, kuten satama- ja lentokenttäoperaattoreihin.

VM toteaa lopuksi, että rahoitusperusta ei käy esityksestä riittävän selvästi esiin. Luonnoksessa todetaan, että koronavirukseen liittyvät välittömät kustannukset, kuten testaukseen ja testauskapasiteetin nostamiseen sekä jäljittämiseen, karanteeneihin, potilaiden hoitoon, matkustamisen terveysturvallisuuteen sekä rokotteeseen liittyvät menot korvataan niin kauan kuin tautitilanne ja hybridistrategian toimeenpano sitä edellyttävät. Esityksen mukaan menot katettaisiin poikkeuksellisesti valtion menokehyksen ulkopuolisina menoina. Rajanylityspaikkojen terveysturvallisuuden vahvistamisesta aiheutuviin muihin kuin testaukseen liittyviin lisäkustannuksiin on vuoden 2021 talousarvioesityksessä ehdotettu 30 miljoonaa euroa, mikä olisi hyvä mainita luonnoksessa.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Juha Majanen

Osastopäällikkö, budjettipäällikkö

Sami Yläoutinen